

RECENZIO

M. Szabó Miklós:

A Karikás Frigyes Katonai Kollégium története 1969–1991
című könyvéről

A Zrínyi Kiadó a közelmúltban jelentette meg dr. M. Szabó Miklós ny. altábornagy, akadémikus: *A Karikás Frigyes Katonai Kollégium története 1969–1991* című kötetét. A szerző a magyar katonai felsőoktatás történetének elismert szakértője. Könyvében hat fejezetben foglalja össze a magyar katonai felsőoktatás e sajátosan összetett feladatokat megoldó intézményének a történetét.

A kötet – jó időzítéssel – a Karikás Frigyes Katonai Kollégium létrehozásának 50. jubileumi évfordulójára jelent meg. A kollégiumot tulajdonképpen az 1948 novemberében megalakított Honvéd Kollégium, valamint az 1962. szeptember 25-én felállított Központi Honvéd Kollégium jogutódjaként hozták létre 1969. március 25-én – tudjuk meg a szerző, „Ami az idő rostáján fennmaradt...” címet viselő bevezetőjéből.

A kollégium rendeltetése a külföldi katonai és polgári felsőoktatási intézményekben, valamint a hazai polgári felsőoktatási intézményekben tanuló, a hivatásos állomány egy részének utánpótlását biztosító magyar hallgatók, illetve a kétoldalú megállapodások alapján magyarországi felsőoktatási intézményekben tanuló külföldi katonaszemélyek képzésével kapcsolatos tevékenység megszervezése, koordinálása, adminisztratív és logisztikai háttérének biztosítása volt.

A szerző a kötet első fejezetében bemutatja azokat az eseményeket, amelyek a világpolitika színpadán az 1969–1991 közötti időszakban végbe mentek, és amelyek meghatározó befolyással voltak a kor Magyarországnak belpolitikájára is. Elég talán emlékeztetni az Olvasót az olyan fontosabb nemzetközi politikai történésekre, mint a Varsói Szerződés hadseregeinek csehszlovákiai „internacionalista segítségnyújtása”, a SALT I. és a SALT II., valamint az Atomsorompó egyezmények megkötése, az ún. *Új keleti politika* és a *Helsinki folyamat* pozitív lépései. De erre az időszakra esett az USA vietnami háborúja, a NATO *kettős határozata* a Pershing-rakéták európai telepítéséről, a Szovjetunió afganisztáni háborúja, a *rugalmas reagálás* doktrínájától az *ésszerű és elégséges védelem* koncepciójáig terjedő változások a katonai gondolkodásban is. Végezetül pedig meg kell említeni hidegháború befejezését siettető

Gorbacsovi időszakot, amely lehetővé tette a közép- és kelet-európai országok – köztünk hazánk számára is – egy új korszak kezdetét. Mindezek a külső, valamint az ugyan-csak első fejezetben vázolt magyarországi belpolitikai események szükségessé, illetve lehetővé tették mindazokat a haderőfejlesztés terén bekövetkezett változásokat, amelyeket a szerző a „Magyar Néphadsereget jellemző viszonyok az 1969–1991 években” című II. fejezetben mutat be.

A jelzett időszak egyik legfontosabb jellemzője volt, hogy a Magyar Néphadsereg a III. ötéves terv első három évének időszakában a részére biztosított költségvetésnek csak 51,5%-át, míg a fennmaradó két esztendőben pedig csak a 48,5%-át használhatta fel. Az 1971–1980 közötti időszakra viszont a Politikai Bizottság határozata alapján a nemzeti jövedelem 4,5%-ában rögzítették a Magyar Honvédség részére biztosított költségvetési keretet. Ez már lehetőséget biztosított a hadsereg bizonyos mértékű átfegyverzésére és az ehhez szükséges hivatásos állomány képzésének, valamint felkészítésének hazai, illetve külföldi tanintézetekben történő megszervezésére – írja Szabó Miklós.

A jelzett szükségletek biztosítására tett erőfeszítéseket jól tükrözik a szerző által a fejezetben bemutatott parancsok, adatok és táblázatok. Ugyancsak érdekesek és figyelemre méltóak azok a hadseregfejlesztéssel kapcsolatos konkrét tények és adatok, amelyek a Varsói Szerződés (VSZ) Egyesített Fegyveres Erői főparancsnokának, valamint a Szovjetunió védelmi miniszterének Czinege Lajos honvédelmi miniszterrel folytatott levelezéseiből tár az olvasó elé a szerző. Az idézett okmányokból kiderül, milyen nagy nyomás nehezedett az akkori szovjet vezetés részéről a magyar politikai és katonai vezetésre annak érdekében, hogy akár erőn felül is vállaljanak részt a hadsereg VSZ elképzelései szerinti fejlesztéséből. A szerző ugyanakkor jelzi azt is, hogy mind Czinege Lajos, mind pedig Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszterek törekedtek az ország teherbíró képességének megfelelő mederben tartani a hadseregfejlesztést, amivel ki is vívták a szovjet vezetés rosszállását.

A Magyar Néphadsereg korábbi időszakokhoz képest jelentős technikai korszerűsítése 1985-ben arra kényszerítette a Honvédelmi Minisztérium (HM) vezetését, hogy áttekintse a katonai pályára irányítás, a képzés és a pályán tartás addigi rendszerét. A hazai képzés a magyar katonai tanintézetekben, illetve a polgári egyetemeken és főiskolákon valósult meg. A külföldi képzés pedig – érthető okokból – alapvetően a Szovjetunió katonai akadémiáin és főiskoláin, valamint 1978-tól a Lengyel Néphadsereg Katonai Műszaki Akadémiáján történt. Ebben a folyamatban kapott fontos szerepet a Karikás Frigyes Katonai Kollégium, amelynek rendeltetése volt a hazai polgári, valamint a külföldi katonai és polgári tanintézetekben tanuló magyar, továbbá a hazánkban tanuló külföldi hallgatók képzése feltételeinek mindenoldalú biztosítása.

A szerző az első két fejezetben jól érzékelteti a kül- és belpolitikai környezet jellegzetességeit, az ezzel összefüggésben alakuló hadseregfejlesztési hátteret, amelyek közepette meg kellett tervezni a hivatásos állomány egy részének képzését a kollégium segítségével.

A könyv a további négy fejezetben a haderőfejlesztés egy-egy fontosabb szakaszához kötve mutatja be a Karikás Frigyes Katonai Kollégium szervezetének és tevékenységének alakulását a magyar tisztképzés e sajátos területének kezelésében.

Az egyes fejezetekben a szerző által felvonultatott tényanyagból jól érzékelhető, hogy a külföldi képzésre kiválasztott és felkészített hallgatók tanulmányi eredményei jelentősen meghaladták a hazai tanintézetekben tanulókat és szinte kivétel nélkül 4,0 feletti átlageredményt értek el. Számosan közülük „kiváló” címmel, vagy kitüntetéssel fejezték be tanulmányaikat. E teljesítmény elismerését jól tükrözik azok a soron kívüli előléptetések, valamint magasabb beosztásba helyezések, amelyeket Szabó Miklós személyekhez kötve is bemutat.

A négy fejezetben bemutatott négy időszak (1969–1975, 1976–1980, 1981–1985 és 1986–1991) közül a Karikás Frigyes Katonai Kollégium fénykorát („csúcsra járatását”) a kötetben bemutatott eredeti dokumentumok és tényanyag alapján főként az 1981–1985 közötti időszak jelentette, amikor is a kollégium összesen mintegy 1200 magyar és 130 külföldi hallgató tanulmányait szervezte.

A Magyarországon tanuló külföldi hallgatók a kötet tanulságai szerint kilenc országból (Vietnam, Laosz, Angola, Dél-Jemen, Bissau-Guinea, Afganisztán, Mozambik, Etiópia és Észak-Korea) érkeztek. E hallgatók tanulmányait nehezítette, hogy az oktatás magyar nyelven folyt és ez esetenként a tanulmányi eredményekben is érezhető volt.

Ha a vázolt négy időszakban végzett hallgatók neveit vizsgáljuk, akkor abból kitűnik, hogy a Magyar Néphadsereg, illetve a Magyar Honvédség számos közép- és felső szintű vezetője végezte tanulmányait valamelyik külföldi tanintézetben a Karikás Frigyes Katonai Kollégium hallgatójaként.

A kötet értékét növelik és hitelességét erősítik a bemutatott, vagy hivatkozott dokumentumok, táblázatok és a rendkívül gazdag képi illusztráció. (Személyes érintettségem kapcsán nagy örömmel fedeztem fel a velem együtt 1980-ban végzett hallgatók képeit is!)

A Karikás Frigyes Katonai Kollégium 32 éves tevékenységének összességében igen pozitív képét érzékeli az Olvasó. Ugyanakkor a szerző nem hallgatta el a fellelt hiányosságokat sem, amelyek közül különösen fájdalmas volt sokak számára tanulmányaik 1989–91-ben történt megszakítása és néhányuk sorsának kevésbé humánus alakulása. Személy szerint engem nagyon megragadott, ahogyan Szabó Miklós akadémikus ezt a kérdést jelezte: „... Talán mindezért, ami a könyvből megismerhető és nagyon sokan tapasztalatból tudják, hogy ennek a kollégiumnak a keretei között tanulók túlnyomó többsége becsülettel szolgálta a mindenkori HAZÁT! S az utolsó tanéveket végigtanuló, végzésük után méltatlanul kezeltek közül is – még napjainkban is – becsülettel szolgálnak. Köszönet érte!”

Jó szívvel ajánlom elolvasásra minden, a katonai felsőoktatás története iránt érdeklődő számára Szabó Miklós akadémikus könyvét!

Tömösváry Zsigmond